

ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Розкрито проблеми аналітичного дослідження регіональної політики ЄС, яким великого значення надають усі інститути Європейського Союзу. Охарактеризовано особливості реалізації підтримки регіональних програм Європейського Союзу та структуру регіональної політики ЄС, яка охоплює не лише європейський інтеграційний процес, а й глобальні аспекти внутрішньої і зовнішньої регіональної політики ЄС.

Ключові слова: регіональна політика ЄС, інститути Європейського Союзу, регіональні програми, структура регіональної політики ЄС.

Сучасна регіональна модель ЄС має поліструктурний і міжсистемний характер, в основі якого лежить ідея створення не тільки “Європи держав”, а й “Європи регіонів”, що можливе лише за умов реалізації фундаментальних принципів європейського регіоналізму – субсидіарності, компліментарності, програмованості та інших, які визначають: по-перше, існування єдиного рівня ідентифікації регіонів; по-друге, гармонізацію регіонального законодавства; по-третє, розроблення спільних механізмів та інструментів фінансування програм регіонального зближення через розгалужену систему національних та наднаціональних структур.

Європейська політика регіонального розвитку базується на політичному принципі, згідно з яким багатші країни і регіони мають забезпечувати солідарність з біднішими країнами і регіонами, а також на економічному принципі, відповідно до якого нижчі обсяги виробництва в бідних країнах-учасницях і регіонах або країнах і регіонах з високими рівнями безробіття є втратою потенціалу та можливості для Європейського Союзу в цілому. Інвестування в сучасну інфраструктуру та інноваційну діяльність, кращі освіта і професійна підготовка для людей у слабких регіонах відкривають нові ринки та розширюють економічний потенціал всіх країн-учасниць. Водночас політика зближення допомагає підтримувати консенсус на фоні ключових історичних досягнень ЄС, зокрема створення єдиного ринку і впровадження єдиної валюти – євро, що використовується тепер у країнах-учасницях. Упродовж останніх років відбувалося значне зближення регіонів Європейського Союзу. Проте поруч з позитивними зрушеннями в ЄС є чимало внутрішніх регіональних суперечностей [2].

Теоретичні аспекти регіоналізації в умовах глобалізації світового господарства, а також особливості європейської економічної інтеграції достатньо глибоко досліджувалися в працях вітчизняних вчених, зокрема О. Білоруса, І. Бураковського, В. Будкіна, В. Геєця, Б. Губського, Д. Лук'яненка, В. Новицького, О. Мозгового, А. Мокія, Ю. Макогона, Є. Панченка, Ю. Пахомова, А. Поручника, В. Рокочої, А. Рум'янцева, В. Сіденка, С. Сіденко, С. Соколенка, А. Філіпенка, В. Чужикова, І. Школи і багатьох інших. Різні аспекти дослідження регіональної моделі Європейського Союзу відображені в працях зарубіжних вчених: Ю. Ваннопа, Б. Йохансона, М. Кітінга, М. МакДжиніса, М. Портера, А. Родрігеса-Посе, В. Салета, М. Сторпера, Р. Хадсона, С. Харді, М. Харта та ін.

Однак у науковій літературі та працях сучасних вчених недостатньо висвітлені особливості регіональної адаптації нових членів ЄС, переваги та прорахунки регіональної політики.

З огляду на це постає потреба у дослідженні регіональної моделі Європейського Союзу з метою визначення структурної трансформації для стимулювання відновлення економіки.

Поки Європейський Союз є центром зосередження значного багатства та економічного потенціалу, на глобальному рівні характер розвитку дуже нерівномірний, а тому залишаються значні соціально-економічні диспропорції, які збільшилися після приєднання нових країн. Наприклад, до 2004 р. ВВП на одну особу найбіднішого регіону становив дві третини (67 %) ВВП на одну особу країн ЄС у середньому. Після вступу до ЄС десяти нових країн ВВП у найбіднішому регіоні зменшився до третини (28 %) ВВП на одну особу країн ЄС. І знову-таки 43 % обсягів виробництва в ЄС припадають лише на 14 % території ЄС – географічний п'ятикутник (де виробляється продукція з високою доданою вартістю), який

утворюють Лондон, Гамбург, Мюнхен, Мілан і Париж (де проживає приблизно третина населення цієї території). Люксембург, що є найбагатшою країною-учасницею за доходом на одну особу, тепер у сім разів багатший за найбіднішу країну – Румунію, а на регіональному рівні відмінності більш вражаючі і ненабагато відрізняється від показників, які спостерігаються в Китаї та Індії. В обох цих країнах регіон з найвищим ВВП на одну особу в сім разів випереджає найменш розвинутий регіон за рівнем ВВП. У Китаї більше 60 % ВВП виробляється лише на 4 % території [4].

Процес зближення соціально-економічних моделей держав Європейського Союзу та додання регіональних асиметрій у цьому напрямі підкріплені Амстердамським договором про його заснування, в якому чітко визначаються цілі ЄС: створення міцного союзу народів Європи, сприяння збалансованому та тривалому економічному прогресу завдяки ліквідації внутрішніх кордонів, посилення економічної та соціальної взаємодії, розвиток співробітництва в юридичній сфері, збереження та примноження загального добробуту [1].

Разом з тим розширення Євросоюзу у 2004 та 2007 рр. продемонструвало, що соціально-економічні контрасти між старими членами ЄС і його новими учасниками є доволі великими і найпомітніші на національних кордонах, особливо між Чехією та Німеччиною, Австрією та Угорщиною. Менш виражена асиметрія на кордоні між Словенією та Італією.

Внутрішня регіональна політика охоплює країни – члени ЄС і забезпечує співпрацю між 271 регіоном через внутрішні кордони ЄС. Її необхідність зумовлена тим, що Європа як одна з найбагатших територій світу має значні економічні та соціальні відмінності між державами – членами ЄС та їх регіонами. Скорочення розбіжностей між ними стало найактуальнішим завданням після вступу у 2004 р. 12 нових держав-членів, ВВП яких був значно нижчим від середнього в ЄС. Розпочаті тоді регіональні проекти були підтримані громадянами ЄС, які відчували, що їхні міста чи регіони та вони особисто виграли від цієї політики. Регіональна політика Союзу є інструментом для скорочення розриву між рівнями розвитку різних регіонів ЄС і сприяє тому, щоб більшість регіонального фінансування була зосереджена на бідних регіонах, аби допомогти їм наздогнати інші країни ЄС [3].

Європейські дослідники вважають, що сучасні проблеми потребують глобального мислення і локальних дій. Основні проблеми, з якими стикаються регіони світу, мають значний “територіальний” вимір, який потребує відповідних дій, насамперед на місцевому і регіональному рівнях. ЄС не може розв’язати ці проблеми, діючи власними силами. Саме тому співпраця з країнами, що не входять до ЄС, розглядається як така, що є важливою і відповідає спільним інтересам світу, отже, виникає потреба у розробленні та реалізації зовнішньої регіональної політики ЄС у цьому напрямі.

Таким чином, структура регіональної політики ЄС включає два компоненти: внутрішню регіональну політику, що охоплює країни – члени ЄС і забезпечує співпрацю між регіонами через внутрішні кордони ЄС, і зовнішню регіональну політику ЄС, яка передбачає співпрацю з країнами, що не входять до ЄС. Остання, по суті, є транснаціональною політикою, орієнтованою на досягнення вищого рівня взаєморозуміння і стимулювання та підвищення прозорості діяльності й пріоритетів регіональної політики. Саме з нею пов’язана регіональна політика ЄС щодо нашої країни. Україна увійшла в європейські регіональні процеси через Європейську політику добросусідства. Перспективи подальшого дослідження можуть бути пов’язані як із вивченням перспектив поглиблення цієї політики, так і з аналізом її ефективних форм у межах внутрішньорегіональних процесів ЄС.

Проведене дослідження показує, що використання досвіду ЄС у сфері регіональної політики полягає в спробі виокремити з цього досвіду важливі питання або проблеми, які слід було врахувати при розробленні стратегії та управлінні нею протягом останніх 20 років. Основними напрямками такого співробітництва мають стати:

- довгострокове стратегічне бачення цілей, яких необхідно досягти;
- посилення реформування систем державного управління та місцевого самоврядування;
- імплементація досвіду країн ЦСЄ щодо розвитку євро регіонів (передусім це стосується аналогічних об’єднань Польщі з ФРН, Чехії з ФРН, Словенії з Італією);

- прийняття рішення щодо підтримки інтегрованих програм (тобто підтримки спільних дій у сферах інфраструктури, людських ресурсів і розвитку бізнесу) або підтримки окремих проєктів;
- формування нових організаційних, технічних і фінансових механізмів та інструментів ЄС, що сприятимуть реалізації нової стратегії “Посилюючої Європейської політики сусідства” на період 2007–2013 рр.;
- прозорість процесу реалізації стратегії і програм.

Використані джерела

1. *Кіш Є.* Регіональна політика Європейського Союзу: стратегічні імперативи для України / Є. Кіш // Незалежний культурологічний часопис “І”. – 2002. – № 23. – С. 133–157.
2. *Прокопенко Л. Л.* Розвиток регіонального співробітництва України в контексті європейської інтеграції : монографія / Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, І. Д. Шумляева ; [за заг. ред. Л. Л. Прокопенка]. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2008. – 132 с.
3. Регіональна політика : правове регулювання. Світовий та український досвід / В. Куйбіда, А. Ткачук, Т. Забуковець-Ковачич ; за заг. ред. Р. Ткачука. – К. : Леста, 2010. – 224 с.
4. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.
5. European Neighbourhood and Partnership Instrument Eastern Regional Programme Strategy. Paper 2007–2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_eastern_rsp_en.pdf.